

Ako sa stať súčasťou školy spolu s dieťaťom

(Inklúzia rodičov do vzdelávacieho systému)

Príloha č. 1 – Osobný príbeh

PaedDr. Ľubica Noščáková

Máj 2017

Ako som sa naučila, čo je inklúzia-čítaj prijatie.

- osobný príbeh, ktorý otvoril dvere téme Inklúzia v škole v mojom živote, sa odohral pred pár rokmi, počas môjho učenia v jednej z bežných ZŠ v Bratislave. S tým všetkým, čo som prežívala, mi pomohol kolega (ktorý bol okrem učiteľstva aj vyštudovaný špeciálny pedagóg) a mama dieťaťa. Rodina bola rozvedená, no mama robila absolútne všetko, čo môže mama pre svoje dieťa urobiť a ak hovorím o prijatí, tak táto mama je vzorom bezpodmienečného prijatia dieťaťa s diagnózou a pritom neúnavná bojovníčka za hľadanie ciest a spôsobov, čo a ako sa urobiť pre deti s takouto diagnózou dá.

- Toto je tvoj nový žiak. Volá sa Jožko. - povedala riaditeľka, ktorá mi priviedla od triedy nové dieťa.

- Nájdi mu miesto, predstav ho ostatným a po vyučovaní príď do riaditeľne, poviem ti všetko ostatné, čo potrebuješ vedieť.

Od prvého okamihu bolo jasné, o čo ide. Žiaden adaptačný pobyt, na ktorých sme boli dohodnutí, žiadna možnosť rozhodnúť sa s ohľadom na všetky deti, žiaden čas- bolo totiž dva dni pred 15.septembrom, čiže pred tým, ako sa nahlasujú stavy žiakov na ministerstvo, na základe ktorých dostáva škola dotáciu. Ja som síce mala dosť detí v triede, navyše 5 z nich už bolo začlenených na základe rôznych diagnóz alebo v rozbehnutej diagnostike, trieda bola konečne (mala som ich druhý rok) ako-tak zladená, deti už fungovali ako tím, ale vo vyšších ročníkoch bol žiakov nedostatok a tak sa do školy bralo každé dieťa, aby sa nám to štatisticky vyrovnalo. Navyše dieťa s diagnózami = viac peňazí od štátu, takže zrazu BUM - čo by sme neurobili pre dotáciu na jedného žiaka!

Hneď v prvých okamihoch som zažila celú sériu prejavov, ktoré sa zvyknú v literatúre označiť ako kontaminačné správanie. A hoci som obvykle tá, ktorá takéto deti „zachraňuje“, prijíma a začleňuje, tentokrát bolo jasné, že bola tvrdo porušená hranica - nielen mojich možností a schopností, ale aj možnosti triedy prijať takéto dieťa. Nevedela som to vydefinovať, ale bolo jasné, že mám len istú osobnostnú kapacitu a po jej prekročení sa prijatie takéhoto dieťaťa stáva nevhodným pre dieťa samotné rovnako ako pre triedu - jednoducho už je toho v nej „príliš“.

Po jednom dni som mala triedu „hore nohami“.

Samozrejme, v riaditeľni som sa nedozvedela nič „nové“ - okrem hrdinského posmelenia, že ja to zvládnem, dieťa síce malo problémy v škole pred tým, aj asistenta, ale veria, že Ja to ZVLÁDNEM, bez asistenta, bez pomoci, len tak ...

Po druhom dni som si povedala, že žiadne peniaze za toto nestoja - hnevala som sa na riaditeľku, cítila som roztrpčenie a aj hnev voči dieťaťu a snažila som sa pred ním triedu chrániť. Navyiac som si uvedomovala, že je to to najhoršie možné východisko pre nás všetkých - lebo deti ho nikdy neprijmú, kým ja stále v sebe riešim spor on verus trieda. Lenže fakty boli jasné - išiel po deťoch päťami a nezdráhal sa udierať, kopať, dokonca ani hrýzť. Ničil im veci - a kričal, že za to môžu oni, lebo ho rozčúlili... Používal hrubé vulgárne výrazy ako bežnú súčasť svojho slovníka, tvrdil, že má právo mať nervy a my ostatní sa musíme prispôbiť...

Zrazu som opakovane musela stráviť kopy času s Jožkovým otcom. Nebudem to približovať - ale po prvom jeho prejave bol jasný zdroj Jožkovho správania. Zo spolupráce s krízovým centrom som tieto typy mužov veľmi dobre poznala a bola to ďalšia „nálož“ s ktorou mi v škole nikto

nepomohol... Jožka totiž preložili ku mne bez súhlasu a vedomia otca a ja som ho mala presvedčiť, o čom som sama nebola ani trochu presvedčená - že je to pre všetkých najlepšie možné riešenie...

Večer som povedala manželovi doma, že odchádzam zo školy. Že idem za riaditeľkou a otvorene poviem, že buď Jožko, alebo ja.

Riaditeľka mala veľa povinností a zrazu bola celý deň nezastihnuteľná. (Zrejme išlo len o to, vydržať pár dní, kým dostaneme dotáciu...)

Informatiku u mňa učila iná učiteľka a ja som v tom čase mala voľnú hodinu. Tak som využila čas a hľadala som si na internete nové miesto, lebo hľadať p. riaditeľku sa ukázalo absolútne zbytočné.

A vtedy sa to stalo:

Z informatiky sa mi do triedy vovalil miesto žiakov „rozvášnený dav“. Danka, ktorú polo viedli, polo niesli ostatní, mala parádny monokel na oku, Jožka s vypätím všetkých síl priviedla vyčerpaná učiteľka, chlapci z triedy sa od Jožka držali bokom len pod výstražným pohľadom p. učiteľky, ktorý ich ale nemohol udržať nadhlo.

Rýchlo som si vyskladala situáciu:

Všetci pracovali v grafickom programe. Po skončení - vyhodnotení práce, mali všetko vymazať, zavrieť a ísť. Jožko odmietol svoju skvelú prácu zmazať. Uložil ju na plochu. Danka sa mu pokúsila vysvetliť pravidlá učebne (mohol si uložiť svoju prácu na usb kľúč) a keďže bolo treba končiť, oznámila mu, že je zodpovedná za kontrolu učebne (mala službu), aby boli všetky pc podľa pravidiel a vypnuté a keď nereagoval, vymazala z plochy jeho prácu... Výsledok reakcie mala na oku. V okamihu, keď jej dal päťou do oka, zrevali chlapci z triedy že naše dievčatá nikto mlátiť

nebude a vrhli sa na Jožka... Strhla sa bitka, dievčatá ošetrovali Danku, chlapci sa bili zo všetkých síl pod rúškom gentlemanstva a učiteľka sa to snažila všetko zastaviť...

Jožko sa viac vyčleniť z triedy ani nemohol - týmto útokom dosiahol vrchol neprijatia.

Napriek svojmu postoju (ja alebo on) som sa okamžite pokúsila „ošetriť“ situáciu. Jožkove ovládanie dosiahlo vrchol tým, že už neútočil, iba ležal na zemi, kopal rukami aj nohami, vrešťať a nadával používajúc slovník, že by sa chlapi v krme červenali. No odpútala som od neho pozornosť a tak jeho prejavy postupne utíchali.

Dievčatá pobalili Danku, ja som zavolala jej rodičom, chlapcov som požiadala už neviem o čo a v okamihu, keď prišla vychovávateľka, stáli všetci spolu v kruhu, rinulo sa z nich rozhorčenie... Poprosila som ju, aby si ich vzala a rozprávala sa s nimi a ja som ostala v triede sama s Jožkom.

V tom okamihu sa vrátila p. učiteľka informatiky, pretože jej na deťoch vždy mimoriadne záležalo, niečo také ešte nikdy nezažila a prišla sa po vydýchnutí uistiť, či sú všetci v poriadku a ako môže pomôcť. Jej príchod spustil ďalšiu afektívnu reakciu u Jožka - vyskočil zo zeme a rozbehol sa do útoku. Mávla som p. učiteľke že ostatní sú už v klube a ok, ona mi šepala, že sa ide postarať o Danku, kým prídu jej rodičia a v tom okamihu do mňa chlapec celou silou vrazil. Bolelo ma brucho (použil hlavu ako baranidlo), ale ustála som to. Znovu sa buchol o zem a začal vrieskať, že my mu robíme nervy a potom zrazu vyslovil vetu, ktorá...

- Ja mám právo to všetko robiť a vy to musíte rešpektovááááť, nesmietééé mi robiť nervýýý a musíte ma ľutováááť a snažíííť sa aby som sa nehneváááá a pomááááhať mi a všetci ma majúúúú poslúúúchááááť, lebo ja mám na to papiéééér!!!

- A vy musííteee, ste sprostí, keď to nechápete? Musíte a musíte a musíte, lebo ja mám eM-Há-Dé ...

Nemohla som si pomôcť - naplno som sa rozosmiala. To napätie, záťaž a všetko, čo sa zomlelo sa zrazu zo mňa vyplavilo v lavíne smiechu. Jožko nechápal čo sa deje - posadil sa a afekt bol preč. Pre istotu zdupľoval:

- Čo si sprostá? Nevieš, aké je to vážne? Ty ma musíš poslúchať, lebo ja mám eM-Há-Dé!!

Už som sa neovládala - smiala som sa a napriek veľkej snahe upokojiť sa, sa mi nedarilo ani zachovať rozvahu, ani hnevať sa na toho malého nešťastníka. Samozrejme som vedela, že má papier, že má A-Dé-Há-Dé a ešte všeličo inšie a ani neviem ako popísať okamih, kedy sa všetko vo mne zlomilo, ale ako som videla ten jeho prekvapený pohľad a počula vlastný smiech, v tom okamihu som vedela, že urobím všetko preto, aby som ho dokázala prijať - pretože toto dieťa si toho nesie v sebe a so sebou toľko, že to nedokážu prijať ani dospelí v jeho blízkosti a proste si pomoc, podporu a hlavne prijatie naozaj zaslúži zažiť.

Vrátila som sa do svojich študentských čias a urobila so sebou kus práce - dala som si s priateľmi Bálintovku, ako prvú pomoc a potom použila ešte niekoľko spôsobov vnútornej práce, ktoré mi pomohli zbaviť sa hnevu, zlosti, bezmocnosti a pocitu, že musím pred Jožkom triedu chrániť.

A keď mi to všetko konečne nestálo v ceste, tak som ho prijala.

Neviem doslovne vysvetliť, čo presne to znamená. Je to proces, ktorý v rodičovstve nazývame bezpodmienečná láska. A pre pochybujúcich - nie, neznamená to, že dieťa si môže robiť čo chce a my sa „s láskou“ prizeráme. Práve naopak. Je v tom istý druh uvoľnenia zodpovednosti, kde jeden

druhého prijímame a snažíme sa urobiť všetko preto, aby svet, v ktorom sa dieťa ocitlo, nebol preň cudzí - a aj všetko preto, aby sme si neboli cudzincami, ale stali sa v triede funkčnou komunitou. Neupozorňujeme preto na odchýlky jednotlivých detí a nedávame ostatným najavo, že „ich musia akceptovať“ - ale hľadáme cesty, ktoré nás spájajú a zároveň držíme triedne dohodnuté pravidlá tak, aby sloboda jedného končila tam, kde by obmedzovala druhého.

Ukázalo sa, že Jožko problémy necíti - berie všetko logicky, rieši hlavou a preto správaniu detí, ktoré idú cez emócie, nerozumie.

No to podstatné, čo som chcela príbehom povedať je, že v tom okamihu, keď som dostala záchvat smiechu a následne prijala Jožka ako „svoje dieťa do „našej“ triedy, zrazu sa jeho správanie rapídne zmenilo.

Zmenila som svoj postoj a deti zareagovali – trieda ho postupne prijala, no najpodstatnejšie bolo to, že Jožko sám sa vnímal ako súčasť triedy a zrazu jeho správanie, výsledky, prejavy boli celkom iné.

To je inklúzia v priamom prenose z triedy - v mojom preklade je to vnútorné prijatie dieťaťa. Netreba to deťom pomenúvať, netreba vysvetľovať, stačí to žiť a oni sa pridajú. Najviac zo všetkého je to práca so sebou, svojím hnevom, zúfalstvom očakávaniami, predsudkami atď.

Ono nejde o to, súhlasiť s tým, čo sa deje. Ide o to, že v okamihu, kedy situáciu, stav, čokoľvek, čo ma stretlo, prijmem takú aká je - čiže zbavím sa strachu či hnevu či inej frustrácie, zrazu sa v nej stávam slobodnou - lebo sa konečne môžem slobodne, (neatakovaná emóciami, strachom hnevom, predsudkami) rozhodnúť, čo so situáciou urobím.

Prijala som dieťa také, aké je a ono zrazu bolo iné - aspoň mne sa tak zdalo. No aj jeho výsledky ukázali obrovský pokrok - sociálne začlenenie, aj akademická práca. Výhra na celej čiare. Hoci....

To, čo sa vo mne napriek všetkému stupňovalo, bol hnev na jeho otca. Mal ho často v starostlivosti (striedali sa s matkou) a vždy po návrate od neho sa nám do triedy vracalo dieťa v zúfalom stave - hoci jeho diagnóza vyžadovala čo najpresnejší režim - istotu striedania dynamických a relaxačných častí dňa, dostatok oddychu, veľa pokoja a vysvetľovania, v rannom kruhu rozprával Jožko vždy rovnako prirodzene ako ostatní svoje zážitky z domu a vo mne kypela žilč - celé noci hrával minecraft - lebo ocko nestanovil žiadne hranice a Jozef mi potom padal od únavy, ľahko sa rozčúlil, bol vyčerpaný a išiel do afektov, otec ho oslovoval „žartom“ no čo ty môj „ko..t“ a podobne, čo sa vždy prejavilo na slovníku, ktorý používal po návrate, jedlo mal nepravidelné - lebo v ockovej rodine sa nevarilo, takže buď od babičky, alebo sladkosti a pizza a... mnohé iné delikátne zážitky si radšej nechám pre seba, v istom okamihu som ich riešila so sociálkou, lebo aj mama bola voči nim bezmocná.

Naviac otec sa staval ku všetkému „svetácky“, jeho správanie voči mne bolo invazívne, doslova ma atakoval tým, čo podľa neho mám a čo nemám robiť, čo mám povedať sociálke atd. Vyťahoval sa svojím vysokoškolským diplomom a skúšal obhajovať Jožkove útoky na spolužiakov tým, že je to v pohode, on bol tiež taký a teraz má svoju firmu a všetci zamestnanci vedia, že má právo na nich hulákať a oni ho majú poslúchať, inak

nezarobia - že to naučí aj syna, založiť si takúto firmu a bude po probléme, lebo vo svojom nebude musieť počúvať žiadnu učiteľku, ale bude si robiť, čo bude chcieť...

Ako len môže byť taký? To nevidí, čo svojmu synovi robí?! Kričalo vo mne celé moje ja a niekde vnútri, bez toho, aby som si to uvedomila, som mu vyhlásila vojnu.

Keďže jeho „návštevy“, zastavenia ma, čakania po vyučovaní atď. nebrali konca, začala som sa správať dvojako - buď tvrdá konfrontácia väčšinou za účasti ešte jednej osoby (odmietala som s ním byť sama) alebo som sa začala schovávať. Skúšala som mu aj bezmedzne prikyvovať, aby som sa ho zbavila, ale nefungovalo to.

Najhoršie bolo, keď Jožko stratil v teste bod a celý deň plakal, že ho otec prerazí, že bude zase kričať že je... atď. A ja som vedela, že tentokrát nevymýšľa, ale obáva sa na základe skúseností.

A potom raz po takomto teste mi vtrhol jeho otec do triedy, kde som už bola iba ja a balila som si veci. Začal na mňa kričať, vrieskal, že on ma verejne znemožní, nájde mňa špinu a keď nie, tak nejakú vytvorí, že ho musím poslúchať a že mám robiť, čo mi povie - behal pritom do kruhu a v istom okamihu začal prekladať moje veci na mojom stole a búchať nimi, rozhadzoval mi testy a ja som videla presne toho Jožka, ktorý sa hodil o zem a kričal, že má eMHÁDé a akosi mi to nedalo a začala som sa usmievať, šklbalo mi kútikmi a ten pán pri pohľade na mňa zrazu vyštartoval z triedy a už sa nevrátil.

No ja som si uvedomila, že tento pán a jeho správanie je súčasťou života môjho žiaka, že to je jeho „normálne“ správanie a prostredie a pokiaľ budem s otcom bojovať, bude Jožko vo svojom živote absolútne rozdvojený pri jeho diagnózach je to to najhoršie, čo mu môžeme -áno, čítate správne, zahrnula som do toho aj seba - my dospelí urobiť.

A tak som sa s ťažkým srdcom rozhodla (pri mojom životnom presvedčení mi pomohlo aj uvedomenie, že pánboh vedel, prečo požehnal toto dieťa týmto rodičom a rovnako mne do triedy) poprosiť priateľov o Bálintovku s témou otca dieťaťa.

Už po prvej vnútornej práci sa otcov prístup ku mne zmenil. A hoci dodnes ma občas bodne otázka ako jeden rodič môže svojmu dieťaťu TOTO robiť, prijala som fakt, že ON je rodič a je to jeho rola v Jozefovom živote, nie moja. A čuduj sa svete, postupne prijal aj otec to, že je Moja rola byť učiteľkou, že jeho syn u mňa prosperuje tým lepšie, čím viac sa akceptujeme vo svojich roliach. Vymedzili sme si hranice, pravidlá a nie, nezačali sme sa mať radi, ale naša zmena postoja zo vzájomného boja na rešpekt spôsobila, že dieťa začalo dosahovať vo väčšej pohode s väčšou ľahkosťou omnoho lepšie výsledky - v učení, aj vo vzťahoch.

Musím ešte dodať, že za všetkým bolo aj obrovské úsilie mamy, ktorá má od prvého okamihu moju úctu a obdiv.

A tak som sa dostala k téme inklúzia rodičov do vzdelávacieho systému. Zažila som veľmi presne, že či chceme, alebo nechceme, rodičia sú, rovnako ako deti, súčasťou vzdelávacieho systému. Ak s nimi bojujeme, vystrkujeme ich, obávame sa ich, odsudzujeme, posudzujeme, hneváme sa na nich, spôsobuje to v dieťati rozdvojenie, ktoré mu následne bráni dosahovať v školskom živote výsledky, ktoré by sme si, paradoxne my učitelia, aj rodičia želali aby dosahovalo.

Rodinný štýl by preto mal byť v súlade so štýlom školy a rodičia by sa mali cítiť ako rodičia byť prijímaný do systému vzdelávania svojich detí. Rovnako učitelia by mali mať možnosť byť prijímaný rodičmi v plnom rozsahu svojej učiteľskej role. Všetci by mali byť partnermi vo vzdelávaní.

Spôsob vnútornej práce pri prijímaní žiakov a ich začleňovaní do kolektívu mi je prirodzený. Mnohé výskumy potvrdili, čo všetko dokáže dieťa v prostredí, kde má vzťahovú osobu a je prijímané - učí sa rýchlejšie a ľahšie, jeho sociálne kontakty sú hlbšie a vedomejšie. Preto má u mňa opodstatnenie robiť so sebou vnútornú prácu, ktorá mi umožňuje byť dobrou vzťahovou osobou pre každé dieťa, ktoré sa ku mne dostane.

No robiť takú istú prácu so sebou aj smerom k rodičom mi prišlo v prvom okamihu ako niečo navyše, niečo, proti čomu som sa vnútorne búrila - ešte aj toto? Nemám toho dosť? No napokon som takú prácu so sebou odvieďala pri rodičoch niekoľkých „problemmakerov“ a ukázalo sa, že je vysoko efektívna smerom k dieťaťu a jeho dosahovaným výsledkom.

Jedna psychologička nám raz na školení povedala, že deti a rodičia sú ako spojené nádoby. Nuž - a tým, že sme sa na veľkú časť ich dní prepojili s ich deťmi, chciac - nechciac stali sme sa súčasťou svojich životov, hoci len sprostredkovane, cez dieťa. A aby nevznikal pretlak, deštruktívne pôsobiaci na vzťahy a tým sme neničili dieťaťu jeho možnosti, je dobré si uvedomiť, že pokiaľ neprijmeme rodiča dieťaťa ako súčasť jeho života - aj toho školského, dieťa nebude môcť dosahovať s radosťou a slobodne to všetko, čo by mohlo, keby...

Až oveľa neskôr som v CZŠ Narnia zažila, aké je to mať k dispozícii celý špeciálny tím, ktorého podpora pre deti aj učiteľov je v takýchto situáciách nielen nenahraditeľná, ale aj priamo liečivá. Nehovoriac o tom, že v Narnii by takáto situácia nikdy nenastala, lebo postup adaptačných pobytov je nastavený v prospech všetkých za interesovaných.

Tiež je to jediná škola, na ktorej som zažila, že vnútorná práca učiteľa na sebe je priamou súčasťou pedagogickej práce - spolu s možnosťou vzdelávania, workshopov, koučingu, ktorú ako učitelia dostávame, Bálintovských skupín, ktoré pre nás špeciálny tím robí na rôzne témy, ale aj mnohého iného.

Pochopila som, že v bežnej škole sa dá dokázať mnohé - v závislosti od toho, akým spôsobom a najmä akým človekom je vedená, aký má pedagogický tím. No v skutočnosti v bežnej škole (aspoň podľa mojej skúsenosti vo väčšine z nich, česť výnimkám, ktoré aj ja poznám) učiteľ nie je súčasťou niečoho funkčného nastaveného v prospech všetkých zainteresovaných- detí, učiteľov aj rodičov-nemá tím, ktorý by ho podporoval, pomohol mu rozvíjať sa atď. Je v tom v triede sám. A to je viac než vyčerpávajúce.

No že sa to dá aj inak a ako, to som zažila neskôr- a o tom je aj moja práca počas Komenského inštitútu. Systém môžeme zmeniť spoločne. Dá sa to- a v ebooku nájdete nielen dôvod, ale aj cestu, ktorou som to vyskúšala a dokázala ja.